

RÓMSKY JAZYK A LITERATÚRA

ÚVOD

Vzdelávací štandard predmetu rómsky jazyk a literatúru je pedagogický dokument, ktorý stanovuje nielen výkon a obsah, ale umožňuje aj rozvíjanie individuálnych učebných možností žiakov. Pozostáva z charakteristiky a cieľov predmetu, ktoré sa konkretizujú vo výkonovom štandarde. Výkonový štandard predstavuje ucelený systém všeobecne formulovaných kognitívne odstupňovaných výkonov. Tieto výkony môže učiteľ bližšie špecifikovať, konkretizovať a rozvíjať v podobe ďalších učebných cieľov, učebných úloh, otázok, či testových položiek s prihliadnutím na aktuálne kognitívne schopnosti žiakov.

K vymedzeným výkonom sa priraduje obsahový štandard, v ktorom je učivo štruktúrované podľa jednotlivých tematických celkov. Obsahový štandard vychádza z Učebných osnov rómskeho jazyka a literatúry pre stredné školy, ktoré boli overené v rámci projektu „*Experimentálna verifikácia efektívnosti kurikula rómskeho jazyka a literatúry v základných a stredných školách*“ (2003-2010). Je v súlade s medzinárodnými odporúčaniami Rady Európy a Rámcovým vzdelávacím programom rómskeho jazyka, ktorý bol vypracovaný v spolupráci s Európskym fórom Rómov a kočovníkov. Stanovený učebný obsah môže učiteľ tvorivo modifikovať v rámci školského vzdelávacieho programu.

Vzdelávací štandard je koncipovaný tak, aby učiteľ nepredkladal žiakom len hotové poznatky, ale vytváral im primerané podmienky na aktívne osvojovanie vedomostí. Vzhľadom na charakter a ciele predmetu sa organizácia vyučovania prispôsobí počtu žiakov v triede. Tým sa garantujú vonkajšie podmienky na adekvátnu realizáciu výučby a splnenie výkonového a obsahového štandardu.

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Rómsky jazyk a literatúra má vo vyššom strednom vzdelávaní špecifické postavenie. Prispieva k rozvoju jazykových vedomostí a kultúrnej identity žiakov, najmä žiakov z rómskych komunít. Podporuje vytváranie pozitívneho vzťahu a solidarity žiakov z majority k rómskej národnostnej menšine a naopak. Tematické celky predmetu zohľadňujú dejiny Rómov a rómsku kultúru, čím podporujú interkultúrne a inkluzívne vzdelávanie. Ich poradie nie je záväzné, môžu sa spájať a prelínať. Vyučovanie má prebiehať formou konverzačných cvičení, dialógov a rozhovorov, prostredníctvom ktorých sa žiaci učia aplikovať slovnú zásobu a gramatiku v rómskom jazyku. Jazykový systém vychádza zo štandardizovaného rómskeho jazyka (2008), ktorým komunikuje väčšina rómskeho obyvateľstva na Slovensku.

CIELE PREDMETU

Žiaci

- nadobudnú spôsobilosti pre upevnenie vlastnej identity a spolupatričnosti k rómskej národnostnej menšine,
- získajú informácie z rôznych oblastí spoločenského a kultúrneho života v krajinách, v ktorých žijú Rómovia,
- získajú širšie vedomosti o pôvode rómskeho jazyka a rómskej literatúry na Slovensku a vo svete,
- získajú základné vedomosti o významovej a štylistickej stránke rómskeho jazyka,
- čítajú a zreprodukuje obsah prečítaných textov s rôznou tematikou v rómskom jazyku,
- prekladajú jednoduché texty zo slovenského jazyka do rómskeho jazyka a naopak,
- rozvinú komunikačné schopnosti používaním rozšírenej slovnej zásoby a gramatiky,
- aplikujú rozšírenú slovnú zásobu vrátane neologizmov v písomnom a ústnom prejave,
- aplikujú rozšírenú gramatiku v písomnom a ústnom prejave,
- začnú, udržia a ukončia dialóg na známu tému z každodenného života s najmenej dvoma osobami,
- položia otázky a reagujú pohotovo v diskusii na otázky týkajúce sa problémov každodenného života,
- porovnávajú a rozlíšia slová rôznych dialektov rómskeho jazyka.

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD

Pôvod rómskeho jazyka

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ opísať stručne jazyk z pohľadu jazykovedy, ✓ vymenovať základné funkcie jazyka, ✓ charakterizovať dve základné roviny systému jazyka, ✓ opísať stručne vznik a vývoj rómskeho jazyka, ✓ zaradiť správne rómsky jazyk do systému delenia jazykov, ✓ opísať pojem rómčina a rómsky jazyk, ✓ vysvetliť rozdiely medzi týmito pojmami, ✓ charakterizovať vedný odbor „romológia“/„romistika“. 	<p>Čo je to jazyk z pohľadu jazykovedy? vznik rómskeho jazyka, jeho vývoj a miesto v systéme delenia jazykov - indoeurópske jazyky Rómčina alebo rómsky jazyk? vedný odbor, ktorý skúma rómsky jazyk</p>

Kto sú Rómovia?

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ vysvetliť najdôveryhodnejší ukazovateľ pôvodu Rómov, ✓ poskytnúť prehľad vývoja rómskej lingvistiky v minulosti, ✓ porovnať vybrané indické výrazy s rómskymi výrazmi, ✓ vyjadriť medzi týmito výrazmi ich vzájomný vzťah, ✓ charakterizovať severocentrálny dialekt rómskeho jazyka, ✓ porovnať severocentrálny dialekt rómskeho jazyka s inými dialektmi a poukázať na ich podobnosť resp. odlišnosť, ✓ vyjadriť medzi týmito dialektmi ich vzájomný vzťah, ✓ charakterizovať indoeurópske jazyky, ✓ zdôvodniť zaradenie rómskeho jazyka medzi indoeurópske jazyky, ✓ zdôvodniť potrebu publikovania v rómskom jazyku, ✓ vymenovať najznámejšie publikácie v rómskom jazyku, ✓ porovnať rómsku slovesnosť so slovenskou slovesnosťou, ✓ diskutovať o význame ľudovej slovesnosti v spoločnosti. 	<p>rómsky jazyk ako najdôveryhodnejší ukazovateľ pôvodu Rómov vývoj rómskej lingvistiky v minulosti severocentrálny dialekt rómskeho jazyka rómsky jazyk ako novoinický indoeurópsky jazyk rómsky jazyk, jeho slovesnosť a kultúra ako základ identity</p>

Funkcia a dialekty jazyka

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ opísať stručne pojem dialekt, ✓ charakterizovať rómsky jazyk ako národnostný jazyk, ✓ vymenovať teórie o pôvode rómskeho jazyka a zoradiť ich chronologicky, ✓ vysvetliť jazykové odchýlky rómskeho jazyka, ✓ vymenovať dialekty rómskeho jazyka, ✓ porovnať tieto dialekty a vysvetliť ich hlavné odlišnosti, ✓ zaradiť správne dialekty rómskeho jazyka z pohľadu lingvistiky, ✓ vymenovať dialekty rómskeho jazyka na Slovensku, ✓ zaradiť správne dialekty rómskeho jazyka z pohľadu krajov Slovenska, v ktorých sa najčastejšie používajú, ✓ vymenovať rôzne pomenovania Rómov, ✓ zaradiť správne pomenovania Rómov do jednotlivých krajín. 	<ul style="list-style-type: none"> definícia dialektu definícia rómskeho jazyka jazykové odchýlky rómskeho jazyka teórie o pôvode rómskeho jazyka dialekty rómskeho jazyka delenie dialektov rómskeho jazyka z pohľadu lingvistov delenie európskych dialektov rómskeho jazyka delenie dialektov rómskeho jazyka na Slovensku rôzne pomenovania Rómov v jednotlivých krajinách

Zakladatelia romistiky na Slovensku a v Českej republike

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ charakterizovať pojem „romisti“, ✓ vymenovať romistov na Slovensku do 20. storočia, ✓ vysvetliť ich zásluhy pre rozvoj rómskeho jazyka, ✓ vymenovať najznámejších súčasných svetových romistov, ✓ vysvetliť ich zásluhy pre rozvoj rómskeho jazyka. 	<p>romisti na Slovensku do 20. storočia najvýznamnejší súčasní svetoví romisti</p>

Rómčina ako literárny jazyk

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ vymenovať diela slovenských a českých autorov rómskych publikácií a zaradiť ich správne podľa žánru, ✓ prerozprávať obsah vybraných diel slovenských a českých autorov rómskych publikácií, ✓ vyjadriť hlavné myšlienky autorov rómskych publikácií. 	<p>ukážky diel slovenských a českých autorov rómskych publikácií</p>

Rómska abeceda a pravopis

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ aplikovať správne rómsku abecedu v písomnom prejave, ✓ aplikovať základné pravidlá rómskeho pravopisu v písomnom prejave a základné pravidlá výslovnosti v ústnom prejave, ✓ znázorniť rôzne varianty písania v rómskom jazyku, ✓ porovnať tieto varianty a poukázať na ich rozdiely, ✓ porovnať písomnú podobu rómskeho jazyka s písomnou podobou slovenského jazyka, ✓ vymenovať a poukázať na ich zásadné rozdiely, ✓ použiť frazeológiu v bežnej komunikácii, ✓ aplikovať správne zdvorilostné frázy v komunikácii. 	<p>rómska abeceda a pravopis na Slovensku</p> <p>Ako píšú Rómovia inde na svete?</p> <p>odlišnosti rómskeho jazyka v porovnaní so slovenským jazykom</p> <p>frazeológia v bežnej komunikácii – zdvorilostné frázy</p>

Ja a moja rodina

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ opísať svoju rodinu a úlohy jednotlivých členov rodiny, ✓ pomenovať správne členov rodiny o dad, e daj, o phuro dad, e phuri daj, e phen, o phral, ✓ položiť a odpovedať na otázky Savi hini tiri famiľija?, Ko savo hino/hiñi/hine?, Ko so kerel khere?, ✓ vysvetliť základné príbuzenské vzťahy v rodine, ✓ aplikovať správne v ústnom a písomnom prejave privlastňovacie zámená, napríklad miro dad, tiro dad, leskero dad, lakero dad, ✓ opísať a charakterizovať najobľúbenejšiu osobu v rodine, ✓ uskutočniť monológ o najobľúbenejšej osobe v rodine a použiť správne prítomný čas slovesa „te jel“ (byť) a slovesá I. triedy „te kerel“, ✓ položiť a odpovedať na otázku, napríklad Savo hino tiro phral? Hin tiro phral but'akero? ✓ napísať životopis vrátane základných osobných údajov, ✓ vymenovať charakterové vlastnosti človeka, ✓ opísať vlastné charakterové vlastnosti, ✓ priradiť charakterové vlastnosti k jednotlivým členom rodiny, ✓ vymenovať zamestnania svojich členov rodiny, 	<p>členovia rodiny a základné príbuzenské vzťahy</p> <p>opis a charakteristika najobľúbenejšej osoby v rodine</p> <p>základné osobné údaje (vek, stav, adresa)</p> <p>vonkajšie charakterové vlastnosti</p> <p>zamestnania, povolania, záľuby, rodinné zvyky a oslavy</p> <p>všedné dni a sviatky v rodinnom kruhu</p> <p>návšteva hostí</p> <p>udržiavanie kontaktov s priateľmi</p>

<ul style="list-style-type: none"> ✓ opísať zamestnanie, ktoré by chceli v živote robiť, ✓ vymenovať záľuby svojich členov rodiny, ✓ opísať svoje vlastné záľuby, ✓ opísať rodinné zvyky v rodine, ✓ zostaviť a opísať svoj vlastný harmonogram dňa a týždňa, ✓ vymenovať sviatky v rodinnom kruhu, ✓ opísať a zdôvodniť najobľúbenejšie sviatky v rodinnom kruhu, ✓ vymenovať zásady správania sa pri návšteve hostí doma, ✓ uviesť príklady udržiavania kontaktov s priateľmi. 	
---	--

Domov a bývanie

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ vymenovať výhody a nevýhody bývania v meste a na vidieku, ✓ opísať zariadenie (nábytok) v dome alebo byte, ✓ položiť a odpovedať na jednoduché otázky o životnom prostredí, ✓ pomenovať budovy a miesta, kde ľudia bývajú a pracujú, ✓ položiť a odpovedať na jednoduché otázky o kultúrno – historických pamiatkach, ✓ opísať svoje zážitky a skúseností z cestovania, ✓ uskutočniť monológ o živote v rómskej komunite a o Rómoch, ktorých si v komunite vážia. 	<p>bývanie vo veľkých mestách, v malých mestách a na vidieku</p> <p>bývanie v dome a byte – zariadenie bytu</p> <p>naše životné prostredie</p> <p>mesto (miesto), v ktorom žijeme</p> <p>orientácia v meste, hlavné budovy</p> <p>najznámejšie kultúrno – historické pamiatky</p> <p>cestovanie - doprava, nákupy a služby</p> <p>významne rómske osobnosti v mojej komunite</p>

Obchod a služby

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ charakterizovať rôzne služby a nákupné centrá, ✓ porovnať druhy nákupu a platenia, ✓ opísať pozitívny a negatívny vplyv reklamy na zákazníkov. 	<p>služby (pošta, banka, polícia)</p> <p>nákupné centrá</p> <p>reklama a jej vplyv na zákazníkov</p>

Práca a zamestnanie

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ pomenovať tradičné rómske remeslá a výrobky, ✓ položiť a odpovedať na jednoduché otázky na aktivity spojené s remeslami a povolaniami Rómov v minulosti, ✓ položiť a odpovedať na jednoduché otázky o povolaniach Rómov v súčasnosti, ✓ opísať a zdôvodniť predstavu o budúcom povolani. 	<p>tradičné rómske remeslá a súčasné povolania Rómov</p> <p>zamestnanie/povolanie členov mojej rodiny</p> <p>predstava o budúcom pracovisku a povolani</p>

Voľný čas a jeho organizácia

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ pomenovať činnosti, ktorým sa Rómovia venovali v minulosti, a ktorým sa venujú v súčasnosti, ✓ pomenovať aktivity účelného využívania voľného času, ✓ opísať vlastné obľúbené činnosti vo voľnom čase, ✓ opísať svoj režim dňa. 	<p>činnosti, ktorým sa Rómovia venovali a venujú</p> <p>možnosti trávenia voľného času</p> <p>šport, čítanie, divadlo a film</p> <p>účelné využívanie voľného času</p> <p>obľúbené/neobľúbené činnosti</p> <p>denný a týždenný osobný program</p>

Šport

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ pomenovať letné a zimné športové disciplíny, ✓ porovnať druhy športov, ✓ opísať obľúbený šport, ✓ vyjadriť svoj názor k významu športu pre rozvoj osobnosti. 	<p>druhy športu</p> <p>šport, ktorý ma zaujíma</p> <p>význam športu pre rozvoj osobnosti (fyzické a duševné zdravie, vôľové a charakterové vlastnosti)</p>

Človek a príroda

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ pomenovať ročné obdobia, mesiace v roku, dni v týždni, ✓ opísať počasie v jednotlivých ročných obdobiach, ✓ pomenovať základné princípy ochrany životného prostredia, ✓ pomenovať rastliny a zvieratá významné v živote Rómov, ✓ prerozprávať jednoduchými vetami o presvedčeniach/poverách Rómov súvisiacich s vtákmi alebo inými zvieratami (bacht, bibacht, pokeriben). 	<p>čas, počasie a jeho predpovede dni, mesiace, ročné obdobia príroda okolo nás rastliny a zvieratá významné v rómskej tradícii alebo živote povery súvisiace s vtákmi alebo inými zvieratami zvieratá v rómskych rozprávkach a príbehoch zvieratá, ktoré boli súčasťou života a činností Rómov</p>

Človek a spoločnosť

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ opísať, ako sa správať na verejnosti, ✓ vyjadriť svoj názor k výchove v rodine a škole, ✓ opísať, ako sa správať na kultúrnych podujatiach, ✓ rozlíšiť normy od sankcii a zdôvodniť stručne ich význam. 	<p>správanie sa na verejnosti výchova v rodine a škole spoločenská etiketa normy a sankcie</p>

Komunikácia a jej formy

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ pomenovať všetky dostupné formy komunikácie, ✓ opísať formy komunikácie v rôznych situáciách, ✓ použiť moderné formy komunikácie v rôznych situáciách. 	<p>typy komunikácie</p> <p>komunikácia v rôznych situáciách</p> <p>moderné formy komunikácie</p>

Masmédiá

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ pomenovať jednotlivé druhy médií, ✓ pomenovať druhy a typy periodickej tlače, ✓ charakterizovať tlačené médiá, ✓ položiť a odpovedať na otázky o obľúbenom rádiu, ✓ položiť a odpovedať na otázky o televíznych programoch. 	<p>denná tlač</p> <p>rómske periodiká</p> <p>rozhlas a televízia</p> <p>moje obľúbené rádio a televízne programy</p>

Cestovanie a doprava

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozlíšiť tradičné a moderné spôsoby kočovania/cestovania, ✓ opísať jednoduchými vetami význam kočovania/cestovania pre rómske rodiny v minulosti a súčasnosti, ✓ pomenovať a opísať výhody a nevýhody súčasných dopravných prostriedkov, ✓ opísať a zdôvodniť miesto, ktoré radi navštevujú, ✓ zdôvodniť miesto, ktoré by radi navštívili, ✓ opísať plán cesty do zahraničia, ✓ použiť základné frázy pri ubytovaní sa v hoteli, ✓ opísať svoje zážitky a skúseností z cestovania. 	<p>tradičné a moderné spôsoby kočovania/cestovania Rómov</p> <p>dopravné prostriedky, ich výhody a nevýhody</p> <p>miesta, ktoré radi navštevujeme</p> <p>miesta, ktoré by sme chceli navštíviť</p> <p>cestovanie do zahraničia</p> <p>ubytovanie v hoteli</p> <p>skúsenosti a zážitky z cestovania</p>

Obliekanie a móda

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ pomenovať časti odevu a opísať miesto, kde ich môžeme kúpiť, ✓ uskutočniť dialóg o tom, čo si radi obliekajú, ✓ opísať oblečenie na rôzne príležitosti, ✓ použiť vhodnú slovnú zásobu pri opise obrázkov, ako aj pri uskutočnení dialógu na tému: „Súčasná móda“. 	<p>základné časti odevu a ich nákup</p> <p>vhodné oblečenie na rôzne príležitosti</p> <p>vkus v obliekaní a súčasná móda</p> <p>módne časopisy</p>

Vzory a ideály

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ pomenovať pozitívne a negatívne vlastnosti ľudí, ✓ opísať človeka s ideálnymi vlastnosťami, ✓ opísať človeka, ktorého si vážia a prečo. 	<p>pozitívne a negatívne charakterové vlastnosti</p> <p>človek s ideálnymi vlastnosťami</p> <p>človek, ktorého si vážim</p>

Multikultúrna spoločnosť

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ pomenovať sviatky v roku, ✓ opísať zvyky a tradície dodržiavané počas sviatkov, ✓ použiť slovnú zásobu pri vyjadrení názoru na spolunažívanie ľudí rôznych národností a na ich vzájomnú toleranciu. 	<p>sviatky – zvyky a tradície</p> <p>spolunažívanie ľudí rôznych národností v jednej krajine</p> <p>osobné kontakty s inými kultúrami</p> <p>tolerovať a byť tolerovaný</p>

Starostlivosť o zdravie

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ pomenovať časti ľudského tela, ✓ pomenovať choroby, úrazy a zdravotné ťažkosti, ✓ vyjadriť svoj názor na zdravotnú starostlivosť, ✓ zdôvodniť význam osobnej hygieny, ✓ pomenovať základné princípy zdravého životného štýlu. 	<p>základné časti ľudského tela</p> <p>najčastejšie choroby, úrazy a zdravotné ťažkosti</p> <p>telesná a duševná hygiena</p> <p>význam športu a pohybu v prírode pre zdravie</p>

Stravovanie

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ vyjadriť svoj názor k správnej životospráve, ✓ pomenovať druhy jedál a uviesť možnosti stravovania sa, ✓ vyjadriť svoj názor k zdravej kuchyni, ✓ pomenovať najbežnejšie jedlá a potraviny. 	<p>správna životospráva, výživa stravovanie (reštaurácie, jedálne a podobne) názvy najbežnejších jedál, nápojov a potravín</p>

Umenie, veda a technika

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ pomenovať a charakterizovať stručne druhy umenia, ✓ povedať a zdôvodniť obľúbené druhy umenia, ✓ vymenovať najvýznamnejšie osobnosti v umení, vede a technike, ✓ použiť základné poznatky o rómskej kultúre v diskusii, ✓ opísať vymoženosť vedy a techniky v každodennom živote. 	<p>obľúbená hudba, výtvarné umenie, architektúra najvýznamnejšie osobnosti umenia, vedy a techniky vymoženosti vedy a techniky v každodennom živote</p>

Vzdelanie a vzdelávanie

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ opísať školu, v ktorej sa vzdelávajú, ✓ pomenovať školské predmety a pomôcky, napríklad: slovačiko čhib, historija, romaňi čhib, matematika, gend'i, irka, pingalos, ✓ opísať stručne vzťahy medzi žiakmi v škole, ✓ vyjadriť svoj názor k štúdiu rómskeho jazyka a jeho uplatneniu v praxi, ✓ pomenovať rómske periodiká (Romano nevo l'il, Romano vod'i, Romano džaniben). 	<p>naša škola, vyučovacie predmety, moji spolužiaci štúdium rómskeho jazyka a jeho uplatnenie v praxi rómske periodiká</p>

KOMUNIKAČNÉ KOMPETENCIE	
Počúvanie s porozumením	<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ porozumieť základným konverzačným otázkam, napríklad: Sar tut vičines? Keci tuke berš?, ✓ porozumieť pokynom pri každodenných činnostiach, ktoré sa vyslovujú pomaly a zreteľne, ✓ porozumieť slovám, ktoré označujú predmety v domácnosti a činnosti, ktoré vykonávajú členovia rodiny, ✓ počúvať a ukázať na obrázku, kde jednotliví ľudia pracujú, napríklad: v obchode, v lekárni, v škole, ✓ porozumieť základným výrazom, ktoré označujú tradičné a súčasné remeslá a povolania Rómov, ✓ porozumieť slovám, ktoré označujú produkty rôznych remesiel, napríklad: petalos, karfin, košaris, ✓ porozumieť slovám, ktoré označujú sviatky, oslavy a významné udalosti v rómskom spoločenstve, ✓ porozumieť základným pravidlám a každodenným činnostiam v škole a v triede, ✓ porozumieť názvom školského nábytku a vybavenia, pomôcok, ak ich počujú v pokynoch, ✓ porozumieť základným slovám, ktoré označujú spôsoby prepravy (mašina, motoris, busos, eroplanos), ✓ porozumieť slovám, ktoré označujú kľúčové súčasti oblečenia a tradičné oblečenie Rómov, napríklad: gerekos, kamaš'li, cholov, gad, rok'la, ✓ porozumieť slovám, ktoré označujú potraviny a rómske jedlá, ✓ porozumieť slovám, ktoré označujú počasie, ročné obdobia, mesiace v roku, dni v týždni a hodiny, ✓ porozumieť slovám, ktoré označujú zvieratá a rastliny významné v rómskej tradícii, ✓ porozumieť základným výrazom pre šport a iné vonkajšie aktivity, osobné záľuby a záujmovú činnosť.
Čítanie s porozumením	<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ čítať a porozumieť krátkym textom na tému: rómske deti, rozprávky, život rómskej rodiny, ✓ rozlíšiť obrázky, ktoré znázorňujú predmety a hlavné činnosti rómskeho spoločenstva,

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vyhľadať podstatné slová v jednoduchých textoch, ktoré označujú jednotlivé remeslá, produkty rôznych remesiel a povolania Rómov v minulosti aj v súčasnosti, ✓ čítať a rozoznať slová a čísla na plagátoch a kresbách v triede, napríklad: základné pomôcky, dni v týždni, počet dni v mesiaci, rozvrh hodín, ✓ porozumieť názvom základných potravín, ✓ čítať a pochopiť základné slová v jednoduchom texte súvisiace s počasím, ročnými obdobiami, ✓ vyhľadať z obrázkov pomenovania zvierat a rastlín významné v rómskych tradíciách alebo živote, ✓ vyhľadať v texte, na kartičkách, na plagáte slová označujúce šport, koníčky a ďalšie činnosti, ✓ porozumieť slovám, ktoré označujú piesne a tance, typické voľno časové činnosti doma.
<p>Komunikácia (hovorenie) s porozumením</p>	<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ pozdraviť učiteľa, žiakov, iných dospelých a rozlúčiť sa s nimi, ✓ oznámiť svoje osobné potreby, napríklad: ak potrebuje ísť na toaletu, ✓ odpovedať na základné otázky o domove a povinnostiach doma, ✓ uviesť telefónne číslo a pomenovať budovy a mestá, kde ľudia bývajú a pracujú, ✓ použiť jednoduché vety pri odpovediach na základné otázky o miestach, ktoré navštívil, ✓ použiť kľúčové slová pri odpovediach na otázky o ich každodenných činnostiach, ✓ odpovedať pomocou jednoduchých viet na otázky o tradičných a moderných povolaniach Rómov, ✓ požiadať o dovoľenie, vypýtať si známe predmety, napríklad: knihu, papier, ceruzu, ✓ odpovedať jednoslovne alebo veľmi krátkymi odpoveďami na základné otázky o škole, ✓ použiť vhodné výrazy pa'ikerav a mangav tut/tumen, ✓ opísať základnými slovami a jednoduchými frázami rôzne druhy dopravy, ✓ odpovedať jednoslovne alebo veľmi jednoducho na otázky o spoločnej ceste s rodinou,

- | | |
|--|--|
| | <ul style="list-style-type: none">✓ vypýtať si základné potraviny/jedlo/nápoj v školskej jedálni, doma alebo v obchode,✓ spýtať sa koľko daná vec stojí,✓ odpovedať veľmi krátkymi vetami na otázky o jedle/nápojoch a oblečení, ktoré majú alebo nemajú radi,✓ odpovedať veľmi stručne na základné otázky o počasí, ktoré majú alebo nemajú radi,✓ povedať, kedy začínajú jednotlivé ročné obdobia a aké počasie je pre nich typické,✓ povedať koľko je hodín,✓ odpovedať pomocou jednoduchých fráz/viet na otázky o domácom zvieratku, či majú radi zvieratá,✓ odpovedať jednoduchými vetami na základné otázky o tom, ako sa pestujú rastliny a zelenina,✓ odpovedať kľúčovými slovami, jednoduchými vetami na otázky o koníčkoch, súťažiach a iných činnostiach, ktorých sa zúčastnili a akým záľubám sa venujú. |
|--|--|

	<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ povedať krátkymi vetami niečo o sebe a o zložení svojej rodiny, ✓ opísať jednoduchými frázami alebo vetami svoj výzor (farbu očí a vlasov, svoju výšku), ✓ opísať pomocou kľúčových slov alebo krátkych fráz svoj domov a čo doma robia, ✓ opísať kľúčovými slovami, jednoduchými frázami alebo vetami svoje najobľúbenejšie miesto, ✓ opísať pomocou kľúčových slov a jednoduchých fráz svoje spoločenstvo, ✓ prerozprávať jednoduchými vetami o remeslách alebo povolaniach členov svojej rodiny a o remeslách a povolaniach Rómov v ich blízkom okolí, ✓ opísať jednoduchými frázami/vetami každodenné činnosti v škole alebo hru na ihrisku, ✓ pomenovať kľúčovými slovami a jednoduchými frázami jednotlivé spôsoby dopravy zobrazené na plagátoch a obrázkoch, ✓ vyjadriť kľúčovými slovami, jednoduchými vetami, čo majú alebo nemajú radi vo vzťahu k jedlu a oblečeniu, napríklad: Na rado chav banani. Mange pes tecinel miro nevo gerekos., ✓ povedať jednoduchými vetami, aké je počasie, vymenovať ročné obdobia a povedať, aký je deň, ✓ povedať, kedy sa niečo stalo, ✓ pomenovať zvieratá, ktoré poznajú a druhy rastlín, ktoré sa pestujú na rôzne účely, ✓ vymenovať činnosti, ktorým sa radi venujú v škole a činnosti, na ktorých sa zúčastňujú doma.
<p>Písanie s porozumením</p>	<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ napísať alebo odpísať svoje meno, mená ostatných členov rodiny, adresu, slová o sebe, ✓ odpísať/napísať jednoduché vety/frázy označujúce časti domu a predmety, ktoré sa tam nachádzajú, ✓ opísať alebo napísať miestne názvy,

- ✓ odpísať z tabule krátke vety o činnostiach, ktoré sa odohrávajú na rôznych miestach,
- ✓ opísať základné slová označujúce alebo súvisiace s remeslami a povolaniami Rómov,
- ✓ napísať základné vety o rómskych remeslách a povolaniach,
- ✓ odpísať kľúčové slová z tabule, vrátane jednoduchých viet súvisiacich s témou klasa/trieda,
- ✓ odpísať alebo napísať kľúčové slová súvisiace s dopravou alebo cestovaním,
- ✓ označiť slovom obrázok alebo plagát, ktorý zobrazuje rôzne druhy dopravných prostriedkov/spôsobu dopravy,
- ✓ odpísať z tabule krátke vety súvisiace s dopravou,
- ✓ napísať zoznamy rôznych potravín a rozdeliť ich do skupín, napríklad: želežina, mas, ovoca,
- ✓ napísať zoznamy oblečenia podľa toho, kde sa nosí, napríklad: uraviben andre škola, uraviben khere, uraviben pro športos,
- ✓ odpísať alebo prepísať slová súvisiace s počasím a ročnými obdobiami,
- ✓ napísať krátke vety o počasí a ročných obdobiach,
- ✓ odpísať alebo napísať názvy zvierat a priradiť ich k obrázkom,
- ✓ odpísať alebo napísať pomenovania zvierat, ktoré sa vyskytujú/vyskytovali v živote Rómov,
- ✓ odpísať alebo napísať slová označujúce rôzne záľuby a činnosti, ktoré sa odohrávajú v škole i mimo nej,
- ✓ odpísať alebo napísať slová označujúce rôzne voľno časové činnosti, ktorým sa venujú doma.

Jazykový systém	Výkonový štandard
LEXIKA	<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ použiť najmenej 1500 lexikálnych jednotiek vrátane zdvorilostnej rečovej etikety, ✓ tvoriť nové slová predponami, ✓ tvoriť zdrobneniny, napríklad phral – phraloro (brat – braček), cikno – ciknoro (malý – maličký), ✓ rozlíšiť pôvodné rómske slová a neologizmy, ✓ rozlíšiť jednovýznamové slová a viacvýznamové slová, ✓ rozlíšiť a použiť synonymá, antonymá, homonymá, ✓ pochopiť internacionalizmy a odvodené slová.
MORFOLÓGIA	<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ odvodzovať podstatné mená príponami –iben/-ipen, -pen/-ben, -šagos/-išagos, napríklad nasvalo/nasval'ipen (chorý/choroba), god'aver/god'averipen (múdry/múdrost'), lačo/lačhipen (dobrý/dobro), nalačo/nalačhipen (zlý/zlo), barvalo/barval'ipen (bohatý/bohatstvo), kresl'inel/kresl'išagos (kresliť/kreslenie), kamel/kamišagos (dlžiť/dlh),
Podstatné mená	<ul style="list-style-type: none"> ✓ odvodzovať podstatné mená ďalšími derivačnými príponami, napríklad cimbalma/cimbalmošis (cimbal/cimbalista), gil'i/gil'ošis (pieseň, spevák), ✓ tvoriť podstatné mená predponami – na, - bi, napríklad manuš/namanuš (človek/zlý človek), bacht/bibacht (šťastie/nešťastie), ✓ aplikovať určitý člen pri ženskom rode a mužskom rode, ✓ vyjadriť neurčitosť podstatného mena pomocou číslovkou jekh (jeden), ✓ použiť určitý člen pre množné číslo,

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ rozlíšiť jednotné a množné číslo, ✓ rozlíšiť životné a neživotné podstatné mená, ✓ rozlíšiť všeobecné a vlastné podstatné mená, ✓ použiť správne tvary podstatných mien v jednotlivých pádoch, ✓ použiť tvary nepriameho pádu (le čhaske, la čhake, le čhavage, le čhajenge).
<p>Prídavné mená</p>	<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ odvodzovať prídavné mená od podstatných mien, napríklad bacht/bachtalo (šťastie, šťastný), ✓ priradiť správne prídavné mená k podstatnými menám: lachi daj, phuro dad, ✓ aplikovať stupňovanie prídavných mien: - eder, - jekh/nek: šukar-šukareder-jekhšukareder, ✓ pochopiť nepravidelné stupňovanie dvoch prídavných mien: lačo/dobry, nalačo/zlý ✓ tvoriť k prídavným menám antonymá: thulo/šuko, god'aver/dilino, šukar/džungalo, ✓ použiť správne tvary prídavných mien v jednotlivých pádoch.
<p>Zámená</p>	<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ aplikovať privlastňovacie zámená (miro/i/e, tiro/i/e, leskro/i/e, amaro/i/e, tumaro/i/e, lengro/i/e), ✓ použiť zvrtné zámená: pes (seba, sa), pen (seba), ✓ použiť vzťahné zámená so, kaj, savo (čo, kde, aký), ✓ aplikovať správne neurčité zámená (vareko, vareso, varekana, vare(k)haj), ✓ aplikovať správne záporné zámená (ňiko, ňi(k)haj, ňisar, ňisavo), ✓ poznať skloňovanie zámen.

<p>Číslovky</p>	<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ tvoriť správne tvary násobných čísloviek príponou - var (dešvar, deštovar, kecivar), ✓ tvoriť násobné číslovky od trin, štar a buter príponou - val (trival, štarval, buterval), ✓ aplikovať výrazy pre neurčité číslovky, napríklad: but, ajci, frima, keci, frima, čulo, pherdo, savore, ✓ pochopiť nepravidelné tvary radových čísloviek, napríklad: angluno/peršo/elšino/ešebno (prvý), aver/dujto (druhý), trito (tretí) a podobne.
<p>Slovesá</p>	<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ tvoriť násobné slovesá I. triedy pomocou prípony – ker, napríklad denašel/denaškerel (uteká/pobehuje), cinel/cinkereel (kupuje/skupuje), ✓ aplikovať slovesá I., II. a III. triedy, ✓ použiť správne tvary slovesá te jel (byť), te kerel (robiť), te pisinel (písať), ✓ použiť správne sponové sloveso hin/o, hiňi, hine, ✓ časovať slovesá I., II. a III. triedy v prítomnom, minulom a v budúcom čase vo všetkých osobách, ✓ použiť rozkazovací spôsob niektorých slovies, napríklad: (ker! – keren!, cirde! – cirden!).
<p>Príslovky</p>	<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ tvoriť príslovky príponami - e, - al, ✓ aplikovať príslovky príponou – es od prídavných mien, napríklad: bachtal (o) –es, bachtales (šťastne), ✓ aplikovať príponou – indos od pôvodných slovies, napríklad: beš (el) – indos, bešindos (v sede), ✓ pochopiť tvorenie prísloviak predponami vare, choč, napríklad: varesar (nejako), chočsar (nejako), ✓ pochopiť tvorenie prísloviak predponou na, napríklad: príslovka miesta – na – dur/nadur (neďaleko), príslovka času – na – čirla/načirla (nedávno), príslovka spôsobu – na – but/nabut (neveľa),

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ použiť predponu <i>ni</i> pri tvorení prísloviiek miesta a spôsobu, napríklad <i>ňikhaj</i> (nikde, nikam), <i>ňisar</i> (nijako, nijak).
Predložky	<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ aplikovať správne predložky: <i>andal</i> (z), <i>andre</i> (v, vo), <i>angle</i> (pred, kvôli), <i>bi</i>, <i>bije</i> (bez), <i>ke</i>, <i>kije</i> (u, k), <i>maškar</i> (medzi), <i>pal</i> (o, po, za), <i>paš</i> (pri, k, ku), <i>pašal</i> (okolo), <i>prekal</i> (cez), <i>perdal</i> (pre), <i>tel</i> (pod, za), <i>vaš</i> (za, namiesto), <i>pre</i>, <i>pro</i> (na).
Spojky	<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ aplikovať správne zlučovacie spojky: <u>the</u>, napríklad: <i>o phral the e phen</i> (brat a sestra), <u>u</u>, napríklad: <i>o džuvľ'a tavenas u o murša pijenas</i> (ženy varili a muži pili), <u>ta</u>, napríklad: <i>paľis imar ča vakerenas ta vakerenas</i> (potom už len rozprávali a rozprávali), ✓ použiť podrad'ovacie spojky: <u>kaj</u> a <u>te</u>.
Častice	<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ použiť záporné častice <i>na</i> a <i>ma</i>, napríklad: <i>Na keres!</i> – <i>Nerobíš!</i>, <i>Ma ker!</i> – <i>Nerob!</i>, ✓ aplikovať modálne častice <i>šaj</i> (môcť), <i>našti</i> (nemôcť), napríklad: <i>Šaj aven ke amende!</i> (Môžete prísť ku nám). <i>Oda našti avka te kerel!</i> (To sa nemôže tak robiť!).
SYNTAX	<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ použiť pravidlá správneho slovosledu: podmet, prísudok, príslovkové určenie miesta, ✓ rozlíšiť správne vety podľa modálnosti a vetného obsahu, ✓ tvoriť modelové otázky použitím opytovacích zámen: <i>Sar tut vičines?</i> <i>So oda hin?</i>, ✓ tvoriť opytovacie vety: <i>Hin oda...?</i> <i>Tiro nav hin....?</i>, ✓ použiť vetné konštrukcie na vyjadrenie rozkazu, zákazu, výzvy a želania,

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ použiť vetné konštrukcie na vyjadrenie prosby a zdôrazňovanie príkazu - Av ča arde!, ✓ tvoriť vetné konštrukcie na vyjadrenie prosby, ✓ tvoriť kladné a záporné vety.
<p>VÝSLOVNOSŤ</p>	<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ artikulovať zreteľne a vysloviť správne slová podľa fonetického prepisu, ✓ rozlíšiť rytmus a intonáciu oznamovacích, opytovacích, rozkazovacích a zvolacích viet, ✓ použiť zásady správnej výslovnosti aspirovaných hlások: čh, kh, ph, th, ✓ použiť dôsledne prízvuk na predposlednej slabike fonetického celku, ✓ použiť dôsledne prízvuk na tretej slabike od konca pri trojslabičných a viacslabičných tvaroch mien (genitívne tvary a privlastňovacie zámená).
<p>GRAFICKÁ STRÁNKA A PRAVOPIS</p>	<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozlíšiť rozdiely medzi hláskou a písmenom, ✓ použiť rómsku abecedu v abecednom poriadku, ✓ aplikovať správne vedomosti o písaní samohlások a spoluhlások d', l', ñ, t', ✓ použiť pravopis niektorých slov cudzieho pôvodu, ✓ uplatniť pravidlá interpunkcie, ✓ písať slová osobitne a dovedna, ✓ písať správne zápornú časticu <u>na</u> pri slovesách, ✓ aplikovať správne vedomosti o písaní veľkých písmen, ✓ aplikovať správne vedomosti o písaní slov cudzieho pôvodu.